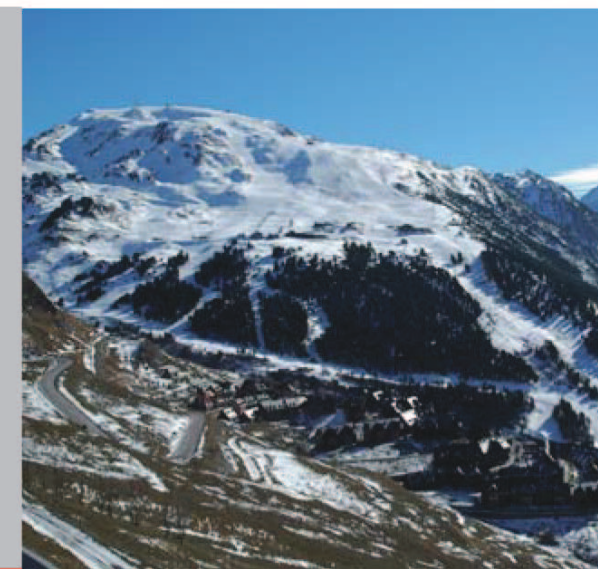

Alt Pirineu i Aran

Catàleg de
paisatge
Volum IIb

Memòria

Aprovació definitiva
Abril 2013

ÍNDEX DEL VOLUM II b

Congost del Segre	267
Cadí	289
Vall Cerdana	317
La Vansa	347
Boumort - Collegats	371
Rodalia d'Oliana	393
Vall de Rialb	413
Conca de Tremp	429
Montsec	455
La Terreta	475

ÍNDEX DE MAPES

Congost del Segre. Situació.	269	Vall de Rialb. Situació.	415
Congost del Segre. Miradors i itineraris	283	Vall de Rialb. Miradors i itineraris	423
Congost del Segre. Valors estètics	285	Vall de Rialb. Valors estètics	425
Congost del Segre. Valors històrics, socials i simbòlics.	287	Vall de Rialb. Valors històrics, socials i simbòlics.	427
Cadí. Situació.	291	Conca de Tremp. Situació.	431
Cadí. Miradors i itineraris	311	Conca de Tremp. Miradors i itineraris	449
Cadí. Valors estètics	313	Conca de Tremp. Valors estètics	451
Cadí. Valors històrics, socials i simbòlics.	315	Conca de Tremp. Valors històrics, socials i simbòlics.	453
Vall Cerdana. Situació.	319	Montsec. Situació.	457
Vall Cerdana. Miradors i itineraris	341	Montsec. Miradors i itineraris	469
Vall Cerdana. Valors estètics	343	Montsec. Valors estètics	471
Vall Cerdana. Valors històrics, socials i simbòlics.	345	Montsec. Valors històrics, socials i simbòlics.	473
La Vansa. Situació.	349	La Terreta. Situació.	477
La Vansa. Miradors i itineraris	365	La Terreta. Miradors i itineraris	489
La Vansa. Valors estètics	367	La Terreta. Valors estètics	491
La Vansa. Valors històrics, socials i simbòlics.	369	La Terreta. Valors històrics, socials i simbòlics.	493
Boumort - Collegats. Situació.	373		
Boumort - Collegats. Miradors i itineraris	387		
Boumort - Collegats. Valors estètics	389		
Boumort - Collegats. Valors històrics, socials i simbòlics.	391		
Rodalia d'Oliana. Situació.	395		
Rodalia d'Oliana. Miradors i itineraris	407		
Rodalia d'Oliana. Valors estètics	409		
Rodalia d'Oliana. Valors històrics, socials i simbòlics.	411		

ÍNDEX DE FIGURES

Figura 11.1: Organyà s'assenta sobre una de les poques planes de la unitat, sota la cinglera de la muntanya de Santa Fe	267
Figura 11.2: El pantà d'Oliana inunda els engorjats més meridionats del congost del Segre, entre el grau d'Oliana i Coll de Nargó	268
Figura 11.3: El poble de Cabó, a la vall del mateix nom, és un clar exemple de combinació entre el sector agrari i el turisme al detall	268
Figura 11.4: La situació alterosa de Coll de Nargó, evitant la plana que l'envolta, permet gaudir d'una bona visió panoràmica local	268
Figura 11.5: El paisatge del contrast entre les petites planes agrícoles i les imponents cingleres és un dels més apreciats de la zona	268
Figura 11.6: El congost de Trespunts és el tram on el riu Segre passa més engorjat de tota la unitat, amb parets verticals que dificulten el creixement de la vegetació i que acceleren el pas de les aigües del riu	270
Figura 11.7: Les cingleres clacàries i els feixancs es mostren alterosos sobre l'assolellada vall del riu de Sallent	270
Figura 11.8: El congost de Trespunts a principis del segle XX. Fotografia de Guillem Plandolit	271
Figura 11.9: Una postal antiga del congost de Trespunts, aigües avall del pont de la Torre, on ja s'observa el traçat d'una carretera prou ampla	271
Figura 11.10: El poble de Coll de Nargó uns quants anys enrere, amb les seves construccions heterogènies amb coberta de teula i l'horitzó dominat per la silueta de la roca del Balinyó. Font: Servei d'Audiovisuals de la fundació pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	271
Figura 11.11: La vila d'Organyà, arrezerada als peus de la Solana d'Organyà, ara fa uns anys. Font: Servei d'Audiovisuals de la fundació pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida.....	272
Figura 11.12: Fotografia antiga d'un rai de quatre trams fent el seu descens pel riu al seu pas pel congost del Segre	272
Figura 11.13: Les instal·lacions agroramaderes conformen el paisatge del congost del Segre. L'especialització ramadera és notable a totes les zones planes de la unitat, també a la vall de Cabó	272
Figura 11.14: Paisatge d'Organyà, segons una pintura de Jaume Bassa	273
Figura 11.15: Les aigües del pantà d'Oliana quan és ple, ofereixen una imatge d'interès en contrast amb les retallades crestes dels serrats que hi cauen a plom	273

Figura 11.16: Els altíssims espadats de la cara sud de la serra d'Aubenç es desplomen sobre la vall del Segre i el pantà d'Oliana creant una de les composicions paisatgístiques més estètiques de la unitat, en una zona que forma part del Pla d'espais d'Interès natural de Catalunya

Figura 11.17: La combinació de patrons urbans, agrícoles i forestals de Coll de Nargó converteixen aquest poble en un dels indrets de més valor estètic del Congost del Segre

Figura 11.18: El temple de Sant Climent de Coll de Nargó disposa d'unes dimensions i d'unes línies constructives totalment úniques que el converteixen en un dels temples més encantadors del Pirineu i en una de les esglésies amb més càrrega simbòlica d'aquestes terres

Figura 11.19: Els ponts són i han estat elements bàsics per obrir-se pas a través del Segre

Figura 11.20: La càrrega simbòlica d'un dels primers testimonis del naixement de la llengua catalana, les Homilies d'Organyà, fa que s'organitzin molts actes i commemoracions que tenen com a epicentre aquesta població de la unitat del Congost del Segre

Figura 11.21: La ruta dels Dòlmens de la Vall de Cabó és plena d'al·licients paisatgístics

Figura 11.22: La vella carretera d'Oliana a Coll de Nargó que voreja el pantà d'Oliana permet ara gaudir amb tranquil·litat de les aigües arissades pel vent que bufa pels engorjats inundats per aquest embassament

Figura 11.23: El nucli urbà d'Organyà és el més gran de la unitat i el que més s'espera que creixi de cara al futur, afavorint noves ampliacions dels assentaments urbans i industrials que fins ara no s'han dut a terme amb massa cura pel que fa a la seva integració en el paisatge

Figura 11.24: El fons de la vall de Cabó experimenta petits però visibles canvis en el seu paisatge a partir de canvis en l'aprofitament agrícola de la seves terres i l'aparició d'algunes noves construccions aïllades que, de moment, no estan contribuint a la degradació del seu aspecte estètic, tan valorat en aquest indret

Figura 11.25: A l'indret del coll de Bura, al sud de coll de Nargó, hi ha unes construccions d'antigues activitats extractives en avançat estat ruïnós i d'abandonament

Figura 11.26: La pedrera de Trespunts, tot i quedar amagada de les vies de pas més transitades i de zones habitades, trenca l'harmonia d'aquesta zona del congost de Trespunts i la petita plana de l'aiguabarreig del Segre amb el riu de la Vansa, just enmig dels magnífics engorjats de tots dos cursos fluvials

Figura 11.27: Les grans infraestructures de comunicació no sempre afavoreixen la imatge dels Prepirineus secs

Figura 11.28: El paisatge de la solana de la vall de Cabó cada cop més reflecteix l'abandonament de les terres menys productives i dels conreus llenyosos tradicionals enfront de les explotacions agroramaderes intensives

Figura 11.29: El patrimoni arquitectònic de molts petits pobles del Congost del Segre ofereixen clars exemples d'integració en el paisatge que caldria mantenir, però també seria bo evitar el seu abandonament a partir de la no concentració dels creixements només als principals nuclis del fons de les valls més

grans, permetent una distribució més equilibrada de la població resident	279	Figura 12.15: Els relleus arrodonits i les extenses masses de pinedes formen part del paisatge actual dels voltants de Torres d'Alàs, al sector limítrof amb la unitat veïna de la Plana de l'Urgellet.....	297
Figura 11.30: L'esforç i la consciència per recuperar la memòria històrica d'oficis antics del Pirineu han desembocat en l'antic centre raier, únic a la vall del Segre	279	Figura 12.16: Els relleus suaus i els sistemes de reg permeten que als voltants del poble de Músser la ramaderia hi tingui encara ara una forta implantació	298
Figura 11.31: Els jaciments paleontològics del cretaci permeten propostes museístiques distintives que poden ser un punt d'interès per molts visitants i que caldria difondre amb més força	279	Figura 12.17: Les valls de l'obaga del Cadí són ara predominantment forestals i han desaparegut molts antics camps i prats, així com moltes de les petites barraques, bordes i cortals disseminats, terrenys ara ocupat pel bosc	298
Figura 12.1: El perfil del poble d'Arsèguel sota la imponent muralla rocosa del Cadí és una de les imatges més reconegudes del Pirineu	289	Figura 12.18: La poesia de Verdaguer és omnipresent al Pirineu i a Josa de Cadí una placa commemora la ressenya que el poeta dedicà al Cadinell en el Cant IV de l'epopeia Canigó	299
Figura 12.2: Vilanova de Banat és un poblet apinyat en un planell sota l'atenta mirada del Cadí i penjat sobre el riu de Vilanova	290	Figura 12.19: Canals, esperons i feixancs conformen el paisatge de la roca de la cara nord del Cadí	299
Figura 12.3: El poble de Josa de Cadí, encimbellat dalt d'un turó enmig d'una vall aïllada i plena de contrastos	290	Figura 12.20: La balconada del Prat d'Aguiló, on hi ha el refugi del mateix nom, és travessada per l'històric camí del pas dels Gosolans, a cavall de les valls de Bastanist i de Ridolaina	300
Figura 12.4: Martinet és l'únic nucli destacat del fons de vall del Cadí, un poble comercial per excel·lència, abocat a les aigües del Segre	290	Figura 12.21: Poblet de Travesseres amb la florida primaveral dels arbres fruiters i les darreres neus abans de l'estiu	300
Figura 12.5: Tarteres, canals, esqueis, gespets i feixancs formen part de l'estructura de les timbes de la cara nord del Cadí	290	Figura 12.22: Les cases d'Arsèguel denoten el bon estat de conservació de la trama tradicional del poble. Un conjunt de gran estètica malgrat l'estat d'abandonament dels antics camps aterrats del seu voltant	301
Figura 12.6: La serra del Cadí és la gran espina vertebral de la unitat i de bona part del Prepirineu, i és quasi omnipresent des de molts indrets de la zona, especialment des dels llocs més enlairats ..	292	Figura 12.23: Aspecte massís de l'església de Sant Martí de Villec, una de les joies de l'arquitectura romànica de la unitat del Cadí	301
Figura 12.7: El Cadinell és la muntanya emblemàtica de Josa de Cadí	292	Figura 12.24: L'aturonat poble de Montellà, fronterer amb la veïna Vall Cerdana	301
Figura 12.8: Cingleres, barrancs, prats i extenses pinedes formen part del paisatge de la vall de Josa, sota l'obaga dels Cloterons	292	Figura 12.25: Els molins també han estat elements de notable importància històrica en aquestes contrades i alguns han estat rehabilitats, com el molí de Bramassacs, a la vora del torrent del Cabiscol, a prop de Martinet.....	302
Figura 12.9: La gran solana de la serra del Cadí des del cim del Cadinell	293	Figura 12.26: El santuari de Bastanist, situat a prop d'Estana, és encara avui un lloc de devoció popular, però també un espai de lleure molt interessant	302
Figura 12.10: La cara nord del Cadí amaga racons de gran frondositat forestal, com la capçalera de la vall de Bastanist	293	Figura 12.27: Les cases i les ruïnes del castell del Querforadat, arrapats i penjats a la roca que dona nom al poble, són el reclam d'aquest petit nucli tan visitat de l'obaga del Cadí	302
Figura 12.11: Fotografia antiga dels paratges que s'estenen al nord del Cadí, a prop de Montellà, amb grans extensions de camps de conreu, Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	294	Figura 12.28: La senyalització de senders invita a endinsar-se pels camins d'aquestes contrades	303
Figura 12.12: Imatge actual del Querforadat, un dels diversos pobles que poden servir d'exemple per fer evident el canvi en els patrons paisatgístics del darrer mig segle, amb molts camps abandonats i una progressió de la massa forestal.....	295	Figura 12.29: El santuari del Boscallt a prop d'Ansovell està situat al peu de les cingleres del Cadí.....	303
Figura 12.13: La vall de Cernerres albergava un antic llogaret, ara ja desaparegut després de les dures escomeses durant la Guerra Civil.....	296	Figura 12.30: Els petits pobles com Béixec tenen veritables problemes per mantenir població permanent, aquella que viu el dia a dia d'aquests nuclis i la que crea paisatge de manera directa a través de l'activitat agroramadera.....	304

- Figura 12.31: El front urbà de Martinet, que mira sobre la carretera i el riu Segre, és l'indret amb més activitat i més diversitat econòmica de la unitat, gràcies a la seva bona comunicació entre la Seu d'Urgell i Puigcerdà 304
- Figura 12.32: El riu Segre, al seu pas pel pont d'Arsèguel, té aquest aspecte frondós, amb una vegetació de ribera molt ben conservada i ufanosa, poc abans d'obrir-se a unitat de la Plana d'Urgellet 305
- Figura 12.33: Els pobles de l'obaga del Cadí denoten una activitat agrícola i ramadera molt minsa i restringida únicament a la vora dels nuclis 305
- Figura 12.34: L'arranjament del tram del Segre al seu pas per Martinet ha generat notables canvis en l'ecosistema fluvial 306
- Figura 12.35: Des del coll de Jovell, entre la serra del Cadí i Cadinell, s'observa l'evolució de la massa forestal en contraposició al retrocés dels prats 306
- Figura 12.36: El nucli urbà de Martinet i el seu entorn és el que pot experimentar majors canvis en el paisatge i en el seu perímetre urbà, donades les previsions de creixement i de noves infraestructures de comunicació 306
- Figura 12.37: El paisatge de la cara nord del Cadí, amb els seus espadats rocosos, els boscos, els prats i els petits poblets arraulits sota l'imponent murallam, és altament apreciat pels visitants i per la gent de la contrada 307
- Figura 13.1: L'àmplia i lluminosa Vall Cerdana és un veritable mosaic paisatgístic gairebé únic als Pirineus 317
- Figura 13.2: La desforestada solana de la Cerdanya desplega les seves característiques més típiques en els nuclis de Ger i Bolvir 318
- Figura 13.3: La privilegiada localització de Puigcerdà fa que la vila sigui un referent visual des de quasi tota la Vall 318
- Figura 13.4: El murallam nord de la serra del Cadí atrau les mirades de qui visita i qui viu a la Vall Cerdana 318
- Figura 13.5: El Segre és el riu per excel·lència de la unitat, però afluents com el riu d'Aravó conserven estampes realment bucòliques 318
- Figura 13.6: Aspecte de l'àmplia i lluminosa vall Cerdana, amb el poble de Prats en primer terme i el cim del Puigpedrós al fons 320
- Figura 13.7: Els camps i prats del voltant del petit poble d'Éller, a la Vall Tova, es van abandonant i experimenten un procés de naturalització i revegetació progressiu 320
- Figura 13.8: Les Tutes són uns turons propers a Nas i Olià, a l'extrem sud-oest de la plana de Bellver de Cerdanya, formats per materials fàcilment erosionables i de vistosos colors rogencs 320
- Figura 13.9: Bellver de Cerdanya i la plana que l'envolta des del Serrat de Gallissà, a la primavera 321
- Figura 13.10: Extensos boscos de coníferes cobreixen els vessants de la vall de la Molina. A la fotografia s'observa una des de les colladetes de Toses 321
- Figura 13.11: El riu Segre mostra una esplèndida vegetació de ribera en molts trams al seu pas per la Vall Cerdana, com en aquest entre Bellver de Cerdanya i Prullans, ben a prop de les basses de Gallissà 321
- Figura 13.12: Per sobre dels 2.000 metres d'altitud, les comes que s'obren a les obagues de la Tosa d'Alp, com la de Comaoriola, mostren un atractiu mosaic de boscos de pi negre, prats i pedruscall calcari 322
- Figura 13.13: Els orígens romans de Llivia es posen de manifest en les nombroses restes arqueològiques que s'han anat posant al descobert en aquesta vila. 322
- Figura 13.14: L'antiga capital de la Cerdanya, Llivia, i l'actual, Puigcerdà, es troben separades per escassos quilòmetres, tal i com s'aprecia en aquesta imatge presa des dels vessants del turó del castell de Llivia 323
- Figura 13.15: El nucli de Puigcerdà, envoltat de la gran plana agrícola i les muntanyes de la Tosa d'Alp i el Moixeró, en una imatge aèria de Josep Gaspar i Serra de l'any 1929. Font: ICC 323
- Figura 13.16: Pedra i els camps de Trullats que mostren l'aprofitament agrari fins i tot dels indrets menys propicis, en una fotografia de la primera meitat del segle XX. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 323
- Figura 13.17: Un dels elements emblemàtics del paisatge agrícola és l'existència de masos aïllats al bell mig dels prats i camps que conformen un rectangle d'edificis a l'entorn d'un gran pati central obert a l'exterior a través d'una portalada. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 324
- Figura 13.18: Molts nuclis de la Vall Cerdana, com Gréixer, mostren una convivència entre els usos agraris tradicionals, les noves construccions funcionals als camps i les cases de segona residència de nova planta 324
- Figura 13.19: Petits boscos de caducifolis i prats formen el mosaic del paisatge que envolta el poble d'Éller, enlairat a la dreia del riu Duran, al sud de Meranges 325
- Figura 13.20: Els sistemes de reg de la plana al·luvial del Segre permeten gaudir de paratges sempre verds en prats de regadiu i closes separades per arrencaments d'espècies arbòries de ribera de gran interès paisatgístic 325
- Figura 13.21: Des de la plana vora el Segre fins als cims de la Tosa d'Alp i el Puigllançada, l'obaga de la Cerdanya desplega tota la seva majestuositat i es mostra així d'interessant des del petit nucli de Mosoll 325
- Figura 13.22: «Cerdanya des de l'ermita de Bell-lloc» (1879), Oli/tela, 70x100 cm. Pere Borrell del Caso. Font: Emili & photographer 327
- Figura 13.23: «La plaça Cabrinetty» (no datat), Oli sobre tela, 107x79 cm. Juli Borrell i Pla Font: Emili & photographer. 327

Figura 13.24: «Paisatge, façana de Puigcerdà» (c.1868), Oli/Cartró, 19x25 cm. Pere Borrell del Caso. Font: Emili & photographer 327

Figura 13.25: La recuperació de les Basses de Gallissà i la seva actual protecció permeten gaudir d'un espai fluvial únic a la Cerdanya que alberga una gran biodiversitat de flora i fauna 327

Figura 13.26: Les pollancredes i les taques de caducifolis que ressegueixen els torrents que baixen pels vessants de la solana de la Cerdanya són d'una estètica flagrant accentuada amb el contrast existent amb les codines resseques que les flanquegen 328

Figura 13.27: L'església de Santa Maria de Talló és un dels temples més carregats de simbolisme i d'història de la unitat, dominant majestuosament el pla de Talló i tota la conca on se situa la vila de Bellver de Cerdanya 329

Figura 13.28: El temple de Sant Esteve de Guils de Cerdanya té unes línies arquitectòniques característiques del romànic cerdà que el converteixen en un edifici religiós de visita quasi obligada 329

Figura 13.29: L'aïllat polígon industrial de Bellver de Cerdanya, les grans pedreres i les traces de les pistes que permeten l'accés a aquestes són un valor productiu per la zona però amb un evident impacte visual en el paisatge 329

Figura 13.30: El llac de Puigcerdà és un referent de la capital de la Cerdanya i un pol d'atracció pel seu dinamisme turístic i comercial, tot un símbol per aquesta petita capital pirinenca 330

Figura 13.31: El poble i la vall de Meranges són un punt d'atracció de visitants que cerquen els valors de l'alta muntanya cerdana, tant del fons de vall com dels indrets més elevats, especialment els estanys de Malniu i el cim del Puigpedrós 330

Figura 13.32: El bell xalet-refugi del CEC de la Molina, que ara amenaça de ruïna, testimonia els inicis centenaris de l'esquí a la Cerdanya i és punt de parada per gaudir de la Vall Cerdana més forestal, divisant grans panoràmiques de la plana i la solana des dels vessants de la Tosa d'Alp 330

Figura 13.33: Només unes petites instruccions i idees són motiu per decidir-se a visitar els indrets més interessants de la Vall Cerdana en contacte directe amb el paisatge tot fent activitat física 331

Figura 13.34: Els plans de Fontanera són de visita obligada a l'hivern pels amants de l'esquí de fons entre boscos oberts de pi negre, però també a l'estiu per aquells que gaudeixen de la circulació tranquil·la per les pistes forestals que recorren aquest indret i que permeten arribar fins al refugi de Malniu i Meranges 331

Figura 13.35: El nucli de Pi, situat a la Batllia de Bellver, és un punt neuràlgic de pas de diverses rutes per fer a peu i en bicicleta, sens dubte les dues millors maneres de conèixer a fons la Vall Cerdana 332

Figura 13.36: Masos històrics i emblemàtics han vist acostar-se les noves àrees residencials als seus antics dominis sobre la plana. A la fotografia, el mas de la Torre de Cadell amb la urbanització de Beders al fons 332

Figura 13.37: Les extenses urbanitzacions del municipi de Prats i Sansor i els seus futurs creixements

són una de les zones més dinàmiques d'ocupació de sòl de la plana cerdana, trencant per complet el model tradicional d'aprofitament d'aquest espai 333

Figura 13.38: La carretera que arriba a Llivia des de Puigcerdà s'està convertint en tota una avinguda flanquejada per apartaments, botigues i establiments de restauració que fan difícil albirar la majestuositat del nucli antic de la vila 333

Figura 13.39: La proliferació d'apartaments i xalets associats a l'activitat de les estacions d'esquí alpí de la Molina i Masella ha fet aparèixer algunes construccions amb un elevat impacte visual i poc integrades en l'entorn 333

Figura 13.40: Els vessants de la Tosa d'Alp són un gran pol d'atracció pels aficionats a l'esquí alpí i una forta base de l'economia cerdana, però també són un focus d'impactes visuals i acústics, a més de generar una mobilitat amb vehicle privat molt elevada i una despesa energètica realment considerable 334

Figura 13.41: La inestabilitat dels terrenys propers a les falles que delimiten la plana cerdana ha fet que el campanar de Santa Eugènia de Nerellà presenti aquesta notable inclinació 334

Figura 13.42: La competència pel sòl de la plana de la Cerdanya s'està decantant en favor de les urbanitzacions de molt baixa densitat i dels camps de golf que representen un greu impacte sobre una de les planes agràries més riques del Pirineu 335

Figura 13.43: Aquesta és una imatge paradigmàtica de l'evolució que està prenent el paisatge de la plana de la Cerdanya. L'aforestació dels vessants més propers als nuclis, l'abandonament de l'activitat agroramadera i el creixement urbanístic de segona residència de baixa densitat 335

Figura 13.44: Les pedreres de la solana de la Vall Cerdana generen beneficis econòmics i notables impactes visuals i acústics al mateix temps, en una activitat que tindrà continuïtat però que segurament es farà més eficient tancant-se les més aïllades i mal comunicades, quedant abandonades i sense restauració 335

Figura 13.45: Bellver de Cerdanya podrà acollir un creixement potenciat a partir del planejament vigent que pot posar en entredit el manteniment del seu caràcter dominant sobre el Segre i la plana de la Batllia, podent-se estendre cap a l'altra riba del Segre i cap als petits nuclis a migdia de la vila 335

Figura 13.46: El traçat de la línia ferroviària de Puigcerdà a Barcelona presenta mancances tan flagrants, com aquesta al seu pas pel Vilar d'Urtx, que requereix actuacions imminents que poden canviar la vida i la fesomia d'alguns pobles 336

Figura 13.47: La llunyania de pobles com Cortàs respecte la capital de la comarca i les principals vies de comunicació ha conduït a la pèrdua accelerada de la població d'aquests nuclis 336

Figura 13.48: La fortalesa del sector agrari perd força com a única font d'ingressos, però el turisme rural pot ajudar a mantenir el paisatge agrícola i l'arquitectura de grans masos de la plana com aquest, el Mas Montagut, a Fontanals de Cerdanya 337

Figura 13.49: El mosaic agrari de la plana al·luvial del Segre encara conserva nuclis com Talltorta, on els petits horts encara es treballen, contràriament al que ha passat a la majoria de nuclis de la unitat, on

s'han perdut	337
Figura 14.1: La llarga i aïllada vall de la Vansa, en un enclavament prepirinenc de gran valor, entre el Port del Comte i la gran serra del Cadí	347
Figura 14.2: L'aspra i esquerpa vall d'Alinyà, envoltada de cingleres airoses i bosquines que malden per arrapar-se al sec rocam calcari	348
Figura 14.3: Els prats del Carreu, que envolten Tuixent, són un dels patrons paisatgístics pirinencs més reconeguts per la seva estètica	348
Figura 14.4: Els arrodonits perfils del massís del Port del Comte des del Cadinell, amb Tuixent als seus peus en un ampli fons de val	348
Figura 14.5: El llogaret de Sisquer, com molts altres de la vall de la Vansa, manté intacta la seva riquesa arquitectònica tradicional	348
Figura 14.6: Les altes i esquerpes cingleres calcàries flanquegen tot el curs baix del riu de la Vansa, sota Montan de Tost i fins al seu aiguabarreig amb el Segre a Trespunts	350
Figura 14.7: Els prats, les bosquines i els vistosos materials litològics rogencs de la zona entre Adraén i el coll de Creus són la porta d'entrada a la gran balconada vers el Pirineu axial, just al límit entre les unitats de la Vansa i la Plana de l'Urgellet	350
Figura 14.8: La vall de Tost, tot i la proximitat amb la vall del Segre, amaga racons que són un testimoni ben visible de la despoblació i la progressiva successió vegetal	350
Figura 14.9: El fort contrast entre el paisatge vegetal de la solana i l'obaga de la vall de la Vansa és un dels trets que més criden l'atenció de la unitat	351
Figura 14.10: Aspecte d'un mas de la vall d'Alinyà en una imatge de fa unes dècades. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	351
Figura 14.11: Aspecte aspre i desolat d'un sector de la vall d'Alinyà en una fotografia antiga que demostra les dificultats per a l'ús i l'aprofitament d'aquest territori. Font: Servei d'Audiovisuals de la fundació pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	352
Figura 14.12: Els petits pobles disseminats per la unitat pateixen un procés de despoblament considerable. A la fotografia, Cornellana en primer terme i Fórnols a la llunyania	353
Figura 14.13: El petit poble de Padrinàs, al municipi de La Vansa i Fórnols, és un dels que ha experimentat una alenada més forta en base al turisme lligat a l'entorn de muntanya i a les activitats rurals	353
Figura 14.14: L'altiplà on s'assenta el poble de Montan de Tost i els petits llogarets que l'envolten és la zona que permet el major aprofitament ramader intensiu de la Vall	353
Figura 14.15: El patrimoni cultural de les trementinaires de la vall de la Vansa i de Tuixent s'ha reflectit també en petites obres artístiques com ara aquest dibuix d'Oriol Garcia i Quera, que mostra una de les escenes quotidianes d'aquest antic ofici	354

Figura 14.16: Un altre dels dibuixos, aquest cop en color, que fa referència a la recollida de les matèries primeres que utilitzaven les trementinaires i que s'exposen al Museu de les Trementinaires de Tuixent	354
Figura 14.17: L'Alzina d'Alinyà és un emblemàtic poble situat a la capçalera de la vall d'Alinyà, amb valors paisatgístics de creixent interès	355
Figura 14.18: Sorribes de la Vansa és un nucli de cases disperses que s'estenen al llarg de la vall de la Vansa. És el cap de municipi de la Vansa i Fórnols	355
Figura 14.19: L'església de Sant Pere de la Vansa, a prop del poble de Sant Pere, és un dels temples més emblemàtics d'aquesta zona del curs mitjà del riu de la Vansa i es troba envoltat de camps de conreu i petits bosquets	355
Figura 14.20: L'arquitectura romànica religiosa s'estén arreu de la unitat, ja sigui amb esglésies parroquials, grans temples i capelles més modestes com aquesta de Sant Jaume de Tuixent, situada en un bonic paratge entre aquest poble i Josa de Cadí, a cavall de la Vansa i del Cadí	356
Figura 14.21: La ramaderia és un sector productiu en clar retrocés, tot i que en certs indrets com l'altiplà de Montan de Tost s'hi ha dut a terme una intensificació de l'activitat; malgrat tot, aquest fet ha permès mantenir alguns paisatges tradicionals de gran interès productiu, social i estètic	356
Figura 14.22: L'estació d'esquí nòrdic de Tuixent-la Vansa és una instal·lació que genera uns ingressos de notable interès pels dos comuns titulars de la muntanya de l'Arp, Tuixent i la Vansa, que és per on es despleguen els circuits per a la pràctica de l'esquí de fons	356
Figura 14.23: L'ajuntament de Tuixent alberga les instal·lacions del museu de les Trementinaires, una parada obligada per aquells que vulguin conèixer el ric patrimoni cultural i etnogràfic d'aquestes valls i molts dels secrets d'aquest antic i ja desaparegut ofici	357
Figura 14.24: Diversos projectes de col·laboració entre institucions han permès crear una xarxa d'itineraris i de rutes per fer a peu i en bicicleta, permetent així el visitant de descobrir racons amagats de la zona i conèixer de manera més propera els diversos paisatges que la conformen	357
Figura 14.25: El camí que puja d'Adraén cap al Cap de la Fesa, al sector més occidental de la serra del Cadí, és una veritable balconada sobre els sectors propers a aquest poble, però sobretot cap a la depressió de l'Urgellet i bona part dels Pirineus catalans	357
Figura 14.26: L'aïllament dels nuclis de població de la unitat ha desencadenat casos de total abandonament com aquest del poble de Colldarnat	358
Figura 14.27: Tuixent és la petita capital de tot aquest territori que comprèn la vall de la Vansa ...	358
Figura 14.28: La majoria de vies de comunicació de la unitat són petites i estretes carreteres que allarguen molt en temps els desplaçaments entre els nuclis de població de dins i fora de l'àmbit	359
Figura 14.29: L'augment de l'extensió i de la massa forestal és una de les dinàmiques més patents a la major part del territori de la Vansa	359

- Figura 14.30: A la vall d'Alinyà, com en altres indrets de la unitat, hi ha terrenys inestables, tot i que no representen, per ara, un gran problema en la major part dels casos 359
- Figura 14.31: La pedrera de Trespunts altera aquest racó tan emblemàtic de l'aiguabarreig entre el Segre i el riu de la Vansa 360
- Figura 14.32: La vall d'Alinyà està experimentant un procés de gestió del paisatge a partir d'una filosofia conservacionista particular. És un dels pocs casos on s'aposta clarament pel manteniment de l'agropaisatge en un territori d'alta muntanya 360
- Figura 14.33: El paisatge de la tranquil·litat i la serenitat pot ser un dels actius més importants d'aquest racó del Pirineu en un futur no massa llunyà 361
- Figura 14.34: Les petites empreses de productes artesanals han transformat ja des de fa unes dècades la fesomia de molts racons del poble d'Ossera i, el que és més important, el seu teixit social 361
- Figura 14.35: Arreu de la unitat es troben esglésies com aquesta de Sant Romà de Perles i que són elements pels quals s'hauria de fomentar la seva conservació i coneixement, juntament amb activitats que puguin incrementar l'interès pel ric patrimoni arquitectònic dels pobles de la zona 361
- Figura 15.1: El pla de Corts és una magnífica balconada de les valls i serres de Boumort - Collegats 371
- Figura 15.2: Santa Maria de Gerri de la Sal és la joia arquitectònica de la zona de Collegats, davant per davant de la vila salinera 372
- Figura 15.3: Boscos i prats a les obagues de Boumort, als voltants del refugi de Cuberes 372
- Figura 15.4: L'estret de Collegats és una cicatriu oberta a la roca per la Noguera Pallaresa 372
- Figura 15.5: Les formes geològiques de la zona formen part de l'imaginari popular, que els dona noms com la Geganta Adormida 372
- Figura 15.6: Roca de l'Argenteria amb els característics caramells que es formen als degotalls d'aigua durant les fredes temperatures hivernals d'aquesta raconada de Collegats 374
- Figura 15.7: Contrast entre els boscos de caducifolis de les parts baixes de la vall amb les extenses pinedes que cobreixen les serres que envolten el poblet d'Useu 374
- Figura 15.8: L'estret de Collegats és un històric pas entre el Pallars Jussà i el Pallars Sobirà per la vora de la Noguera Pallaresa. A la foto es pot veure l'antiga carretera que el creuava entre les roques i el riu 375
- Figura 15.9: Fotografia antiga de Gerri de la Sal. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 375
- Figura 15.10: El poble de Bóixols es troba emplaçat en un serrat a migjorn de la serra de Carreu, envoltat d'un paisatge impregnat de la petja ramadera tan punyent en el passat 376
- Figura 15.11: L'aïllament dels nuclis de població, com aquest de Valldarques, i la proliferació del continu forestal són les notes dominants d'un paisatge que cada cop més mostra la manca d'intervenció antròpica en la seva gestió 377
- Figura 15.12: Les gorges de Collegats i les serres que envolten aquest estret de la Noguera Pallaresa des del pla de Corts, en una imatge típicament tardoral 377
- Figura 15.13: Paisatge de Collegats, en una pintura de Joan Subirà 378
- Figura 15.14: Gerri i les salines, en una obra del pintor de la Pobla de Segur Joan Subirà 378
- Figura 15.15: Grans masses forestals de pi a l'àrea propera al coll de Bóixols 378
- Figura 15.16: El pont de la vila de Gerri de la Sal permet creuar la Noguera Pallaresa i unir el poble amb el monestir situat a la riba contrària 378
- Figura 15.17: Santa Maria de Gerri de la Sal és un dels edificis religiosos romànics més importants dels Pirineus 379
- Figura 15.18: Els actualment abandonats salins del Roser de Gerri formen part indissociable del paisatge d'aquesta vila com a valor estètic i històric, però han estat durant moltes dècades també un valor productiu de gran importància 379
- Figura 15.19: Les feixes dels antics camps que envolten els indrets habitats són un testimoni històric de l'aprofitament extensiu del territori que cada cop va quedant més restringit a la vora de les poques àrees amb explotació ramadera 380
- Figura 15.20: El salvatge i plàcid congost de Collegats és un indret carregat d'història, de vivències de tot tipus de persones que l'han creuat i ple de llegendes que l'han fet cèlebre entre els símbols dels passos tradicionals del Pirineu 380
- Figura 15.21: Santuari de la Mare de Déu d'Arboló 380
- Figura 15.22: L'antiga carretera que creuava el congost de Collegats és ara una via des de la qual es pot gaudir amb tranquil·litat d'aquest paratge de roca i aigua 380
- Figura 15.23: Els petits pobles com Montanissell cada cop més es troben al límit del despoblament i tan sols se sostenen per les petites explotacions ramaderes i les cases de cap de setmana 381
- Figura 15.24: Les enormes cicatrius que mostren les obagues de Cuberes i Pentina són antics incendis forestals que podrien repetir-se amb més freqüència en el futur 382
- Figura 15.25: L'abandonament de les salines i dels horts a la vora de la Noguera Pallaresa són testimoni de l'orientació turística de Gerri de la Sal 382
- Figura 15.26: L'increment de l'extensió de la massa forestal arreu de la unitat està engolint petits pobles al límit de l'abandonament, com aquest de la fotografia, el cas de Valldarques 382
- Figura 15.27: La gran extensió forestal i la proliferació de matollars i brolles als camps i prats abandonats fa que el risc d'incendis augmenti molt, tenint en compte la gran influència mediterrània de la

unitat.....	383	Figura 16.13: El conjunt format pel Segre, les seves riberes i les muntanyes prepirinenques és d'un notable interès estètic. A la fotografia, el Segre a l'antic pont entre Bassella i Aguilar	399
Figura 15.28: La geologia de la zona de Collegats ofereix grans possibilitats turístiques i pedagògiques que podrien donar un impuls a tota l'àrea que envolta Gerri i la vall de la Noguera Pallaresa	383	Figura 16.14: L'església de Sant Serni de la Salsa té un gran valor artístic, social i simbòlic i ofereix un conjunt de gran bellesa que, per altra banda, s'ha vist alterat per la instal·lació d'algunes granges de grans dimensions a les seves proximitats	400
Figura 15.29: El producte per excel·lència de Gerri de la Sal, com el seu nom indica, ha estat durant molts anys la sal, una matèria molt apreciada i un element que explotava al màxim el paisatge de la zona	383	Figura 16.15: La cua de l'embassament de Rialb ja ha inundat les millors terres de conreu i alguns pobles de la riba del Segre. Pobles com la Clua, tot i salvar-se de les aigües, han vist com el seu entorn canviava radicalment	400
Figura 16.1: Perfil del nucli d'Oliana, el més gran de la unitat, retallat amb les serres prepirinenques de les Canals i de Turp	393	Figura 16.16: La pujada a la Mare de Déu de Castell-Ilebre permet observar un bon tram de la vall del Segre	400
Figura 16.2: Aquesta és la imponent visió dels paratges de la Rodalia d'Oliana, preludi dels replers pirinencs que s'amaguen Segre amunt	394	Figura 16.17: La taula d'orientació situada al poble de Mirambell permet gaudir, des de la seva privilegiada situació, d'una de les millors panoràmiques de la Rodalia d'Oliana i reconèixer molts dels seus punts més emblemàtics, tant de la plana com del murallam muntanyenc que la tanca pel seu extrem nord	401
Figura 16.3: El Segre, al pont de Tragó, gaudeix d'una notable vegetació de ribera que contrasta amb les cingleres de les Canals, al nord	394	Figura 16.18: Oliana és el nucli més gran, el que més ha crescut i el que concentra més activitat econòmica de la unitat, amb barris de nova factura i un polígon industrial que ha anat guanyant terreny a la fèrtil plana al·luvial que l'envolta	401
Figura 16.4: El poble de Nuncarga s'enfila disseminat als petits turons entre les àmplies planes agrícoles de Cabana i Palau, vora el Segre	394	Figura 16.19: Peramola ha vist com darrerament han crescut barris nous al seu voltant que, ara per ara, no acaben d'integrar-se amb l'entorn i el nucli antic, però segueix mantenint el seu caràcter rural vora els plans agrícoles de Tragó i Palau, sota el Roc de Cogul	401
Figura 16.5: El poble de Peramola manté el seu aspecte compacte i alterós sobre el barranc homònim i sota els Rocs de Cogul i Rumbau	394	Figura 16.20: El poble d'Ogern intenta atraure els viatgers que utilitzen la C-26 per anar cap al Pirineu i a Andorra i es van obrint petits comerços i allotjaments turístics sempre intentant no traspasar la carretera i mantenir els horts que s'estenen a la vora de la Ribera Salada	402
Figura 16.6: Les cingleres de la serra de les Canals són visibles des de gairebé tots els racons de la unitat i són la porta dels Prepirineus i del congost del Segre	396	Figura 16.21: Instal·lacions del circuit de motocròs de Bassella	402
Figura 16.7: Fora de les zones més planes, marcadament agrícoles, el mosaic de boscos, prats i roquissars és omnipresent, com als estreps orientals de la muntanya de Sant Marc	396	Figura 16.22: La conversió cada cop més accentuada de la unitat en un lloc de pas per aquells que es dirigeixen majoritàriament a la Seu d'Urgell i Andorra queda reflectida en els grans rètols d'entrada a Oliana, en els quals es fa molta més publicitat turística d'indrets del Pirineu interior que no pas de la pròpia vila i la seva rodalia	403
Figura 16.8: L'entorn de Cortiuda forma un interessant enclavament entre la serra d'Aubeng, Sant Honorat i la Roca del Corb, l'espai de característiques més prepirinenques de la unitat	396	Figura 16.23: L'extrema variació del nivell de les aigües a la cua del pantà de Rialb dona lloc a paisatges poc atractius. El projecte de contrapresa és vital per tal de regular aquesta situació	403
Figura 16.9: Les masies són elements definitoris del paisatge de la unitat i avui només les més allunyades, com aquesta de Cortiuda, mantenen vestigis dels conreus d'oliveres i de fruita seca, de molta més tradició en aquestes terres en temps passats	397	Figura 16.24: Els nuclis de la Ribera Salada, com Altès, es troben envoltats d'un bonic mosaic agroforestal que, tot i mostrar un cert abandonament, es presenta com un atractiu a difondre, en indrets on encara perduren petites clapes de conreus llenyosos tradicionals i hortícoles de gran interès	403
Figura 16.10: Les obres per domesticar l'aigua del Segre han tingut, des de fa molts anys, la finalitat d'obtenir més rendiment de les terres de conreu, com aquests camps a la vora del riu entre Tragó i Oliana	397	Figura 17.1: El riu Rialb és l'element vertebrador d'aquest paisatge. Fotografia: Jordi Bas	413
Figura 16.11: La cria intensiva d'animals és una activitat molt arrelada avui a Oliana, tant pel que fa a les espècies ramaderes més comunes com també a peixos com per exemple la gran piscifactoria de l'empresa Truchas del Segre, al municipi de Peramola	398	Figura 17.2: Panoràmica des de la carretera L-512 al nord de Folquer, amb Montmagastre al fons	414
Figura 16.12: Les àrees més planes de la Rodalia d'Oliana es caracteritzen per la implantació de l'agricultura de regadiu destinada a la ramaderia intensiva, que ha de compartir espai amb les noves infraestructures de comunicació que s'hi estan construint, mentre que les terres més muntanyoses queden abandonades i el continu forestal cada cop pren més extensió	398		

Figura 17.3: Serra Ample i Sant Romà de Comiols. Vista des de la carretera L-512 al nord de Folquer	414	muralla de la vila de Tremp	434
Figura 17.4: Panoràmica des de la carretera L-512 al nord de Folquer, de la boira de la vall del riu Rialb	416	Figura 18.13: La Pobla de Segur en una imatge de la primera meitat del segle XX. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	435
Figura 17.5: Pinedes de pinassa, amb l'ermita de la Mare de Déu de Solers	416	Figura 18.14: La vila de la Pobla de Segur des del Pont de Claverol	435
Figura 17.6: La carretera L-512 d'Artesa de Segre a Folquer és una de les dues principals infraestructures viàries de la unitat	417	Figura 18.15: Plana agrícola de la Conca Dellà, amb el poble de Covet en primer terme	436
Figura 17.7: Aprofitament dels paleocanals per construir murs de pedra seca	418	Figura 18.16: Muntanyes de la capçalera del Flamisell des de Toralla, amb el poble d'Erinyà en primer terme (Conca de Dalt)	436
Figura 17.8: Percepció de la boira estacionària a la plana i turó de Montmagastre	418	Figura 18.17: Prats de regadiu i ramaderia intensiva a la plana al·luvial del Flamisell, a la vora de la Pobla de Segur, amb granges disseminades no massa ben integrades en el paisatge	436
Figura 17.9: Granges del mas de l'Hereu a les proximitats del poble de Bellfort. Al fons, l'església de Santa Maria de Palau de Rialb	420	Figura 18.18: Les bosquines i les brolles que colonitzen antics camps de conreu són les comunitats vegetals dominants a la Conca de Tremp	437
Figura 17.10: Panoràmica des de la carretera L-512 al nord de Folquer, amb les torres elèctriques en primer pla	420	Figura 18.19: Detall de la portada romànica de Santa Maria de Covet	437
Figura 18.1: Mosaic agroforestal al peudemont de la serra de Montllobar, sota el poble de Fígols de Tremp	429	Figura 18.20: La Pobla de Segur, a la vora de l'embassament de Sant Antoni, en una pintura de Joan Subirà	438
Figura 18.2: El Castell de Mur té una forta càrrega històrica i simbòlica i és un referent visual	430	Figura 18.21: Claverol i el llac de Sant Antoni, en una pintura de Joan Subirà	438
Figura 18.3: Erinyà, a la vall de Serradell	430	Figura 18.22: Joan Subirà, un dels pintors paisatgistes més prolífics del Pirineu, fill de la Pobla de Segur	438
Figura 18.4: Conreus de secà i àrees forestals a la vora del riu de Carreu, al seu pas per Aramunt	430	Figura 18.23: Els estanys de Basturs, a prop del poble del mateix nom, són un dels valors naturals i estètics més insòlits i de més importància de la Conca de Tremp	438
Figura 18.5: Conca Dellà des del coll de Comiols, amb els alts cims pirinencs ben emblanquinats	430	Figura 18.24: El mosaic de vinya, bosquines i codines de vegetació escadussera és un dels principals exemples de paisatge mediterrani de la unitat	439
Figura 18.6: Cingleres de conglomerats a la vall de Serradell, a la Conca de Dalt	432	Figura 18.25: L'església de Santa Maria de Mur és un dels edificis més emblemàtic del conjunt arquitectònic de Mur, que domina tota la Conca de Tremp fins a l'estret de Terradets	439
Figura 18.7: Vista de Guàrdia de Tremp i la cua de l'embassament de Terradets des del Castell de Mur	432	Figura 18.26: Resclosa del canal de Gavet, aigües avall de Tremp	440
Figura 18.8: Paisatge vegetal submediterrani del Serrat Gros de la muntanya de Sant Corneli, prop d'Aramunt Vell	432	Figura 18.27: La vila d'Isona es troba a la cruïlla de camins que permeten assolir tota els racons més interessants de la Conca Dellà	441
Figura 18.9: Conreus d'oliveres als voltants d'Erinyà (Conca de Dalt)	433	Figura 18.28: L'embassament de Sant Antoni, des de la carretera C-13 entre Tremp i la Pobla de Segur, prop de casa Gaset	441
Figura 18.10: Vista del castell de Llordà des de Covet (Conca Dellà)	433	Figura 18.29: El coll de Comiols, porta d'entrada al Pallars Jussà i a la unitat des de les terres de Lleida	442
Figura 18.11: El poble enrunat d'Aramunt Vell, a la Conca de Dalt	434	Figura 18.30: Tremp, des de la carretera d'Isona, a prop de Vilamitjana	442
Figura 18.12: Campanar de la basílica de la Mare de Déu de Valldeflors i una de les torres de l'antiga			

Figura 18.31: Explotacions ramaderes a prop de la Pobla de Segur	442	Figura 19.15: El congost de Mont-rebei amb el camí nou i l'antic molt més avall, només visible quan les aigües del pantà de Canelles estan molt baixes	462
Figura 18.32: Façana urbana de la Pobla de Segur des de la carretera que porta a Senterada	443	Figura 19.16: Capçalera romànica de l'església parroquial de Santa Maria de Llimiana, a la plaça de l'església de la vila	463
Figura 18.33: Terrenys d'erosió accelerada a prop d'Aramunt Vell	443	Figura 19.17: L'església parroquial de Sant Miquel de la Vall, d'origen romànic	463
Figura 18.34: Algunes infraestructures de transport i comunicació (carreteres i línies elèctriques d'alta tensió) han causat efectes molt visibles al territori	444	Figura 19.18: Vista d'un dels ravals de les afores de la vila de Llimiana	465
Figura 18.35: Certes instal·lacions, com els abocadors, alteren el paisatge del mosaic agroforestal de la Conca de Tremp	444	Figura 19.19: L'església de Santa Maria i l'arquitectura de pedra seca són potencials atractius pel turisme rural a Llimiana	466
Figura 18.36: Museu dels Raiers, al poble del Pont de Claverol	445	Figura 20.1: La Terreta a l'indret del Pont d'Orrit i d'Areny de Noguera, on la litologia i el mosaic agroforestal juguen a crear bells paisatges	475
Figura 19.1: Vista del Montsec d'Ares i l'embassament de Terradets o Cellers des de Llimiana ...	455	Figura 20.2: La Terreta és una terra de contrastos que arriben a la seu clímax a les ribes del barranc d'Esplugafreda, a prop d'Orrit	476
Figura 19.2: Cellers i el pantà de Terradets des de la carretera que porta a Llimiana	456	Figura 20.3: La posició altiva de Sapeira, al caire d'un serrat, permet divisar bona part de la unitat i gaudir de la seva riquesa paisatgística	476
Figura 19.3: El Montsec i el pas de Terradets des de Sant Cristòfol de la Vall	456	Figura 20.4: El vistós nucli aturonat de Claramunt és un clar exemple dels processos demogràfics recessius que afecten la zona	476
Figura 19.4: El congost de Mont-rebei des de la seva entrada nord, a la cua de l'embassament de Canelles	456	Figura 20.5: Les cingleres calcàries de la serra de Sant Gervàs són un bon referent visual a la Terreta i un gran refugi d'aus rapinyaires	476
Figura 19.5: Vista del poble de Sant Miquel de la Vall, a la vall de Barcedana	456	Figura 20.6: Vista panoràmica del sector nord de la Terreta, des del poble de Sapeira	478
Figura 19.6: L'Escala de Pas Nou, congost obert pel riu Boix al sector oriental del Montsec de Rúbies	458	Figura 20.7: Panoràmica del sector sud de la Terreta des de la posició dominant de què gaudeix el poble de Claramunt, on el Prepirineu sec i mediterrani es mostra a la màxima expressió i amb l'horitzó tancat pels cims més alts del Pirineu axial	478
Figura 19.7: Dues imatges del pas dels Terradets, allunyades en el temps, i fetes des del mateix indret, proper a la font de les Bagasses. La imatge de l'esquerra ha estat cedida pel Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	458	Figura 20.8: Tot i l'aïllament, aquestes cingleres, balms i esplugues han permès l'assentament de població des de temps pretèrits	479
Figura 19.8: Els amplis paisatges agraris de la vall de Barcedana contrasten amb les bosquíries denses de les obagues del Montsec	458	Figura 20.9: La sorprenent roureda d'Aulàs ha mantingut el seu caràcter relictual al marge de les transformacions dels terrenys del seu voltant	479
Figura 19.9: Vista de la cara nord del Montsec de Rúbies. Vegetació de rouredes i pinedes	459	Figura 20.10: El caràcter ramader de la Terreta encara és viu i es testimonia amb ramats d'ovelles que pasturen enmig de veritables paisatges de la transhumància	479
Figura 19.10: Segment de calçada romana, prop del Port d'Àger	459	Figura 20.11: Els masos i el conreu de cereals de secà formen encara un conjunt ben viu a l'interior de la Terreta, especialment entre els pobles de Sapeira i Aulàs	480
Figura 19.11: El centre urbà de la vila de Llimiana, presidit pel campanar de l'església de Santa Maria	459	Figura 20.12: El nucli disseminat de Castissent és un altre clar exemple dels processos demogràfics d'envelliment i de despoblació que afecten especialment la Terreta meridional	480
Figura 19.12: Vista del Montsec d'Ares i l'embassament de Terradets	460	Figura 20.13: El paisatge de la Terreta transmet el caràcter eminentment rural de la unitat, on s'hi	
Figura 19.13: Mosaic agroforestal a la capçalera de la vall de Barcedana, a la vora del poblet de Mata-solana	460		
Figura 19.14: Contrast entre la làmina d'aigua, la vegetació i el rocam. La imatge correspon a l'extrem occidental de la unitat del Montsec vora la localitat de Corçà, al pantà de Canelles	461		

desenvolupen una agricultura i una ramaderia adaptades al medi i amb una bona integració en el paisatge, donant lloc a un territori de pas però ben conservat gràcies a un sector primari viu 480

Figura 20.14: Els espadats i canals de les roques de Castellet són un hàbitat ideal per als rapinyaires que, amb el seu reconeixement com a àrea de protecció, són un veritable reclam i un factor insigne dels valors naturals de la Terreta 481

Figura 20.15: Els replecs rocosos tallats perpendicularment pel curs divagant de la Noguera Ribagorçana formen un dels paisatges més singulars del sector de la Terreta, compartit entre Catalunya i Aragó 482

Figura 20.16: La Terreta sorprèn pels contrastos entre els colors i textures dels camps i les seves àrees forestals, d'una varietat sorprenent 482

Figura 20.17: El petit campanar de torre de Sant Josep de la Torre de Tamúrcia és una de les petites joies de la Terreta que es veuen exaltades per les altives cingleres de Sant Gervàs 482

Figura 20.18: El casal dels Voltors de la Torre de Tamúrcia comença a ser un referent simbòlic de la Terreta, que comença a ser coneguda com a «vall dels Voltors» 483

Figura 20.19: La petita capella del Pont d'Orrit és el punt de sortida de la ruta de la vall dels Voltors, que permet conèixer una bona part de la meitat nord de la Terreta, amb un recorregut enmig de paisatges espectaculars 483

Figura 20.20: L'adequació de les explotacions agràries als nous temps fa aparèixer nous coberts, granges i sitges de notable contrast paisatgístic 484

Figura 20.21: Les torres i línies elèctriques d'alta tensió, juntament amb el risc d'erosió i d'incendis forestals, són uns dels factors de més incidència a la unitat i que es combinen en indrets concrets com aquest de la fotografia, al voltant del poblet de Torogó 484

Figura 20.22: Espais com aquest a prop del Pont de Montanyana poden seguir naturalitzant-se degut a l'abandonament de les activitats agràries i poden guanyar pes amb la construcció de vies ràpides de pas entre la plana de Lleida i la Val d'Aran, convertint encara més la Terreta en un territori de pas 485

Figura 20.23: A pobles com Espluga de Serra, l'arribada de nous pobladors, joves i amb fills, ha permès la construcció d'un nou col·legi i una renovació de la població que pot comportar una alenada d'aire fresc donant sortida a noves activitats econòmiques a la zona o a mantenir les actuals 485

Figura 20.24: L'èxode de població que ha provocat la mala situació dels preus dels productes agraris i l'abandonament d'aquesta activitat està provocant la despoblació de nuclis com aquest de Claramunt, que només és un reflex de l'estat de molts altres pobles que es troben en una situació d'aïllament respecte a les principals vies de comunicació 486

Figura 20.25: La protecció dels valuosos espais naturals de la Terreta i l'establiment d'itineraris per fer a peu o en bicicleta és una de les accions que afavoreix l'arribada de visitants delerosos de conèixer aquests paratges oblidats però de notables valors paisatgístics de tot tipus 486

